

Милутин Јовановић,

Неки подаци о катастру, премјеру и класификацији земљишта у Црној Гори

Године 1833, владика Петар II и Сенат донијели су одлуку о завођењу пореза у Црној Гори. Том одлуком порез је разврстан на три, односно четири пореске класе, према имовном стању обвезника.

Књаз Данило и Сенат увели су 1853. систем опорезивања зависно од културе на одређеној површини и врсте стоке, тј. на рало земље, косу ливаде, мотику винограда, грло стоке, броја и врсте воћних стабала и др. Оваквим начином опорезивања народ није био задовољан, јер је најгоре и најбоље земљиште, исте површине и културе, било једнако опорезовано, што је погодовало богатим домаћинствима.

На основу одредаба чл. 59-61 Данилова закона од 23. априла 1855. наређен је попис имовног стања, покретне и непокретне имовине, по домаћинствима у Црној Гори, што је урађено у току 1855. на основу посебних упутстава и инструкција. На основу тог материјала израђен је и *први пописни катастар имовног стања, покретне и непокретне имовине, у Црној Гори*. Тако је мала и сиромашна Црна Гора почетком друге половине XIX вијека израдила катастар покретне и непокретне имовине, можда и један међу првим од балканских земаља.

Овај катастар је служио као основа за разрез пореза на земљиште а коришћен је у статистичке и у правне сврхе. Он се користио све до 1893. — скоро 40 година.

* Из необјављене грађе Милутина Ј. Јовановића: Историја развоја катастра, премјера и класификације земљишта у Црној Гори.

Побједом на Граховцу маја 1858, Црна Гора добија територијално проширење: Грахово, дио Бањана, Рудине, Никшићка жупа, више од половине Дробњака, Тушину, Ускоке, Липово, Горње Васојевиће, један дио Куча и Додоша.

Међународна комисија поставила је за ово подручје границу између Црне Горе, новембра 1859. Ново проширење је наметнуло потребу да се и на тој територији попише цјелокупна покретна и непокретна имовина (имовно стање) по домаћинствима, што је учињено у времену од октобра 1863. до октобра 1864. На основу тог материјала, и за ово подручје израђен је пописни катастар имовног стања, покретне и непокретне имовине.

По одлукама Берлинског конгреса (1878), на којем су у извјесној мјери ревидиране одредбе Санстефанског мира, Црна Гора добија ново проширење, али у нешто умањеном обиму, на рачун Турске, које се састојало од области са градовима: Подгорица, Бар, Улцињ, Жабљак, Спуж, Никшић, Колашин, Андријевица, Шавник, Жабљак (на Дурмитору), Горањско и Велимље. Ове области је, након дугог натежања са Турском, Међународна комисија предала Црној Гори тек 1880.

Коначно разграничење са Турском извршено је по међусобном споразуму Турске и Црне Горе, без посредовања ове комисије, до краја 1883. Тако се указала потреба да се и на овој територији уведе катастар земљишта. Према неким изворима ова територија премјерена је путем државних земљомјера (мјерача земље), што се утврђује на основу тач. 7 Наредбе Министра финансија Црне Горе, бр. 274 од 13. марта 1882, као и Наредбе истог Министарства бр. 576 од 21. августа 1887, из које се види да је премјер земљишта по капетанијама плаћала држава. Ово подручје премјерено у времену од краја 1884. до краја 1888. са девет земљомјера, који су, како се види из наведене Наредбе бр. 274, завршили курс током 1881. и прве половине 1882.

Тако је Црна Гора са новоприпојеним крајевима имала и користила катастар земљишта све до 1893. године.

Послије уједињења ослобођених области и градова са Црном Гором, настаје стваралачка дјелатност на свим пољима друштвеног живота, мада под тешким условима усљед недостатака материјалних средстава и школованог кадра. Кадар је требало стварати путем стручних школа, течајева и курсева за разне области друштвене дјелатности. Међу прве курсеве осамдесетих година био је и курс за мјераче земље, односно земљомјере. Исто таква, ако не још и већа, била је у оно вријеме и потреба за пољопривредним стручњацима. Стога је основана у прољеће 1875. прва „Књажевско-црногорско земљодјелска школа” у Даниловграду. Директор те школе био је др Ђорђе Радић, бив. проф. Земљоделско-шумарске школе у Пожаревцу. Школа је радила свега го-

дину дана и због рата 1876. затворена је. На њој су се, између осталих стручних предмета, изучавали земљомјерство, употреба справа за мјерење, практична геометрија и др. Настава је била теоретска и практична.

У то вријеме је у Црној Гори, и поред свих тешкоћа, привредни напредак у успону. Трговина, занатство и саобраћај нагло се развијају, а ове прати и културни и привредни развитак. Врши се и низ других реформи, међу којима и усвајање метарског система у Црној Гори 1. I 1888. На територији којом су Турци владали метарски систем Турска је била усвојила у току 1869. Стога се и на овој територији морала усвојити иста мјера, за дужину, тежину и течност и др., како на тржишту не би владало шаренило и збрка, која би отежавала промет. Општи имовински законик донесен је 1. јула 1888, који је допуњен и проширен 14. јануара 1898.

II

У склопу предузетих мјера врши се и реформа пореског система.

У почетку стварања и изградње првих државних органа није се у Црној Гори осјећала нарочита потреба за законима и уредбама. Даљом изградњом државе и њених органа, пак, привредни и културни развој осјећали су потребу за стварањем стручног и другог кадра. У вези са тим расли су и државни расходи. Све то изазвало је потребу увођења разних државних дажбина (пореза), па и тражења бољих и правичнијих рјешења пореског оптерећења становништва. Стога се дошло до закључка да је потребан катастар са класификацијом земљишта према квалитету, што је могао да изврши само специјално стручно оспособљен кадар. Тако је дошло концем 1888, односно почетком 1889, до оснивања првог „Државног течаја за мјераче земље“, односно „Државног земљомјерског течаја (школе)“ са сједиштем у Цетињу, који је био под непосредним старањем Министарства финансија и грађевина Црне Горе. Управник овог течаја био је проф. Филип Јерговић. Прва генерација завршила је течај током августа 1891, што се види из списка пријема свједочанстава о завршном испиту (Министарство финансија и грађевина Црне Горе, бр. 770 од 16. августа 1891). Слушаоци су били, углавном, капетански писари пошто су они били обавезни, према Наредби Владе, да исти похађају. Овим прописом било је одређено да није могао слушалац ако не заврши течај с успјехом, бити капетански писар. Настава на овом течају била је теоретска и практична. Предмети опште наставе били су исти као и за друге средње школе, пошто је тај дио програма био скоро исти за све школе и течајеве у то доба у Црној Гори. Аритметика и геометрија предаване су

темељније, а посебно је стављено тежиште на предмете земљомјерства и предмете везане са њим. Они су предавани теоретски а свако предавање праћено је и практичним премјерима. Управник овог течаја проф. Јерговић предавао је стручне предмете и руководио практичним вјежбама.

У току фебруара 1893. у Подгорици је основана нова Пољопривредна школа, која се звала „Књажевска црногорска земљодјелска школа“. За њеног управника постављен је проф. Филип Јерговић. Оснивањем ове школе у ондашњој Подгорици пресељава се са Цетиња у Подгорицу и „Државни земљомјерски течај“, чији је управник такође био проф. Филип Јерговић. Обје ове школе смјештене су у једном великом једносратном здању на лијевој обали Мораче (низводно од ушћа Рибнице у Морачу за око 300 м), које је Црној Гори остало од Турака, а служило је као турска касарна и болница. Ово здање је имало велико и пространо двориште. Послије ослобођења Подгорице (1879) у њему су биле смјештене све установе и школе.

Дио ове зграде био је уређен за смјештај слушалаца обје школе, на интернатској основи, као и за смјештај управника са породицом. Услови за рад били су веома повољни. Настава је била дневно по четири часа, а скоро читаво преостало вријеме (осим оног које је било потребно за јело и мало одмора између часова) било је посвећено практичним радовима, а лекције су се припремале увече.

Пољопривредна школа имала је уређен подрум, зграде за смјештај лабораторија, мјесто за чување разних машина и препарата. Тако исто, Земљомјерски течај имао је и дио подрума уређен за смјештај земљомјерских справа, инструмената, прибора, разних техничких образаца и др.

У дворишту зграде био је уређен повртњак, уљаник, а било је посађено и разне дрвеће. Пољопривредна школа је изван вароши добила три и по рала земље за расадник. Књаз јој је ставио на располагање и дио свога имања на Крушевцу (преко Мораче), да се њиме користи за усјеве и практичне пољопривредне радове. Оно је служило и земљомјерима за обучавање у практичном раду.

Према вјеродостојним подацима, у времену од 1889-1905. завршило је овај течај 120 земљомјера. По завршетку школе њих је Министарство финансија и грађевина распоређивало на рад у капетанију, која их је и послала у ову школу, с тим што их је претходно снабдјела инструментима и прибором, техничким образцима и др. *Ови земљомјери вршили су премјер по капетанијама и завршили га од почетка 1892. до закључно 1893. На бази премјера израдили су први катастар земљишта. У доба овог премјера биле су 83 капетаније. 13 капетанија није имало свога земљомјера. По два земљомјера имало је 11 капетанија, а остале по једног.*

Катастар су одржавале капетаније, а користио се као основа за разрезавање пореза све до 1928.

III

Премјер земљишта је извршен по методама које су задовољавале у погледу површине, али је опорезивање остало по старом систему, пошто је основица за опорезивање била површина земљишта (рало њиве, коса ливаде, мотика винограда и број и врста сточних грла и воћних стабала), као једина, или бар основна, база за опорезивање земљорадника, а не и квалитет земљишта. Но, у оним условима примитивне, неразвијене и мање-више једнолике пољопривредне производње, када је обрађивање било примитивно и са примитивним оруђем, ту није могло ни бити неких већих разлика у приносима по јединици површине. Под таквим условима производње и обрађивања, такав начин опорезивања земљорадника и није био особито неправичан, а са практичне, пореско-техничке стране био је врло прост, једноставан и стабилан. Овакав начин опорезивања не би се могао примјенити у условима обраде модерним справама и примјеном савремених агротехничких мјера. У том би случају приноси пољопривредне производње по јединици површине, стаблу воћке, грлу стоке и слично били различитији.

IV

Ипак, као најосјетљивије питање, без чијег се позитивног рјешења није могло пореско оптерећење правилно распоредити, остала је класификација земљишта према квалитету. Код земљорадника је постојало незадовољство и отпор због тога што није било извршено то класирање. То се преносило и на народне посланике, па и на скупштинска засједања Народне скупштине. Ово питање било је актуелно и изван Скупштине. На примјер, један од великих поборника за катастар са класификацијом земљишта у Црној Гори био је секретар привредног одјељења Министарства унутрашњих дјела, који у току новембра 1903. подноси предсједнику Државног савјета војводи Божу Петровићу предлог у коме стоји и ово: „Да се одмах изабере научна комисија, која би могла израдити пројекат катастра, па по овом пројекту да се што прије земљиште црногорско премјери, подијели на класе и према томе импозира...”. Даље стоји и ово: „Овоме стању треба доћи на крај организацијом катастра, по коме би се црногорско земљиште ставило у двије класе узимајући у обзир вриједност и плодност оваквог земљишта”. У том предлогу се каже да варошке плацеве и земљишта око вароши, чија вриједност сваким даном скаче, треба подијелити у двије класе. У прву класу предлаже земљишта чија је вриједност рала од 150-250

фиорина, а у другу класу земљишта чија вриједност прелази 250 фиорина. Сва остала земљишта предлаже да се разврстају по плодности на четири или пет класа према увиђавности, и то све у класе по степену лошије плодности, од прве до пете класе плодности.

У Црногорској народној скупштини 65. редовног засједања народни посланик Милисав Николић 21. новембра 1906. покреће питање класификације земљишта и даје предлог, који Председништво Скупштине усваја, да се упути Књажевској влади, што и чини под бр. 471 од 16. августа 1907, да га она проучи и стави Скупштини на коначну одлуку. Влада је примила и проучила одлуку Скупштине и утврдила да је потребно да се претходно изврши савремени катастарски премјер (са основом — базом тригонометријска и полигонска мрежа) и класификација земљишта према квалитету. За све ово потребни су специјално оспособљени стручни кадрови (школовани) којих Црна Гора није имала, те се морају школовати у некој од сусједних земаља, а до тада кадрове треба прибавити путем конкурса из сусједних земаља. За све то била су потребна материјална средства. Предлог је упућен Народној скупштини, која га је усвојила и одобрила потребна материјална средства.

V

У фебруару 1910. на конкурс је примљен и постављен за шефа одсека за катастар Милош Марковић, геодета, дотадашњи управник пореског одјељења Среза златиборског Краљевине Србије. Примљено је и постављено у одсек још неколико геодета (из сусједних земаља) и помоћника за геометре, из Црне Горе. У исто вријеме послато је неколико стипендиста на школовање у Геодетско-грађевинску академију проф. Андоновића у Београд.

У априлу 1910. установљено је катастарско одјељење при Министарству финансија и грађевина, чији је шеф био Милош Марковић.

VI

У току даљих припрема, Влада Црне Горе одлучила је да прво изврши премјер вароши и варошких плацева, у вези чега доноси „Правилник за извршење катастра зграда“, од 30. марта 1910, и премјеравање варошких плацева у Књажевини Црној Гори. По овом правилнику премјерене су вароши и варошки плацеви: Вирпазар, Ријека Црнојевића, Даниловград, Никшић, Колачин и др. Премјер је вршен ортогоналном методом, у размјери 1:500, 1:1 000, 1:2 000. Сви посједи били су претходно путем специјалне комисије разграничени, биљегамма, граница утврђена и

описана. За ове вароши израђени су катастар зграда и баштинске књиге, први пут у Црној Гори, по одредбама овог Правилника. Варошки плацеви нијесу класирани према квалитету, већ је у мјесто класе *утврђена путем специјалне комисије вриједност земљишта, на бази тржишних цијена.*

VII

Одмах послје премјера ових вароши и варошких плацева Влада Црне Горе је одлучила да се приступи општем савременом катастарском премјеру са класификацијом земљишта, чија би основна јединица била капетанија. У исто вријеме наређено је Милошу Марковићу, шефу катастарског одејека (одјељења), да сачини предлог правила за ту класификацију, као и да се позове проф. инж. Андоновић из Београда да изврши преглед извршених радова и прегледа терен који ће се одмах премјеравати, па по томе да даде своје мишљење о даљим радовима. Професор Андоновић је дошао у Црну Гору 20. X 1910. Он је у пратњи Марковића 22. X 1910. пошао на терен и тамо остао до 4. XI 1910, када је посао завршио и са овог пута поднио извјештај, у коме стоји и ово: „Ако се жели премјер да врши, треба ангажовати више геодетских стручњака“. А затим: „Да се даље радови на премјеру врше по „Пруском правилнику“ који је Србија превела и усвојила под бр. 4577 од 6. априла 1891. и наредила да се катастарски премјер у Србији врши по пруској мустри и правилнику који је на нашем језику штампан“. Влада Црне Горе је извјештај и предлог Андоновића прихватила и наредила да се по њему поступи.

VIII

Општи катастарски премјер отпочео је по „Пруском правилнику“, тахиметријском методом у капетанији барској (Приморско-Црмничке области). До првог балканског рата (1912) премјерене су капетаније: барска, мркојевичка и Улцињско поље и вароши са варошким плацевима Бар и Улцињ). На овим радовима учествовали су геодети и геометри (не сви једнако вријеме) Милош Марковић, Рајко Јаковљевић, Светислав Ацић, Стеван Маркуш, Јањо Вуканић, Вуко Томановић и Блажо Вучинић; са помоћницима за геометре: Радованом Поповићем, Петром Мијушковићем и Милинком Манојловићем.

Једним дописом Милош Марковић пита, још док је вршио премјер вароши Никшића 21. маја 1910, Министра финансија и грађевина да ли је госп. Бартол нашао у канцеларији пређашњег начелника госп. Јовановића, пројекат правила за класификацију земљишта. Сви су изгледи да се овај нацрт правила није про-

нашао, што се да закључити из чињенице да је Министар добио другу копију нацрта овог правилника и својом руком ставио неке примједбе уз пројекат. На крају ових примједби стоји: „Кад ове примједбе будете проучили и евентуално усвојили те онда начините нов нацрт ове пописне-катастарске књиге, испуните је са неколико примјера, да би се видјело како ће изгледати кад се буде у њој заводило”. Ове примједбе су мале и односе се на прилоге образаца уз књигу (правилник), а на текст има само једна, и то ситна, па се може сматрати да је он већ усвојен. Но, Министар овај нацрт прво просљеђује свом правном савјетнику, што се види у продужетку биљежника, гдје стоји: „Данас је дошло ово од Марковића из Бара, видите и Ви имате ли, можда, коју примједбу, па нека му се још данас овај исти његов нацрт са овим мојим примједбама, као евентуално и вашим, поврати, да се што прије ова књига утврди и оштампа. Настојте да по сваки начин још данас у Бар пође” (Мин. финан. и грађевина Црне Горе, бр. 727 од 19. I 1911).

Вјероватно, да је овај правилник о класирању земљишта био одмах одобрен и да се по њему вршило класирање земљишта.

По овом правилнику сва земљишта дијелила су се у три групе, и то:

У *прву групу* спадали су: плацеви, њиве, ливаде, воћњаци и виногради, тј. зиратна земљишта.

У *другу групу*: шуме, које су се дијелиле у три класе.

У *трећу групу*: испаше, које су се дијелиле у двије класе.

Прва група *прве класе* била су земљишта: а) плацеви у градовима, варошима и варошицама и б) баште за поврће.

У *другу класу прве групе* спадала су земљишта обично глиновита, богата хумусом, коме је орница (горњи слој) дубок од 15 цм па навише, чија здравица, подлога, није пјесковита, те изложена суши; даље, чији је нагиб према хоризонту врло мали, те горњи слој неће бити усљед кише испрат; земљиште на које се са успјехом може подигнути винова лоза, на коме се са успјехом сију, или могу сијати, пшеница, јечам, кукуруз, или су засађене благородним воћем, или су ливаде које се наводњавају.

У *трећу класу прве групе* спадала су земљишта мање ђубровита, чија је орница дубока од 10-15 цм на које се сију, или могу сијати, остала стрна жита и пшеница са slabим успјехом, или су ливаде са добром травом. Ова земљишта налазе се обично у slabим странама, изложена постепеном испирању горњег слоја усљед кише.

У четврту класу прве групе спадало је сво остало земљиште, које се обрађује, или је под ливадам, са ријетком слабом травом, изложено сушним припекама усљед недовољне влаге, које би требало да се црпе из оранице; та су земљишта обично у стрмим странама, гдје су изложена вјечитом испирању воде коме је подлога пјескуша, а ораница дубока испод 10 цм.

У прву класу друге групе спадају шуме под јеловом, боровом, смрчевом и храстовом гором, добро обрасле и способне за израду грађе, а поред овог да и земљиште одговара по квалитету дотичној класи.

У другу класу друге групе спадају земљишта под буквом, брезовом и осталом рјећом гором.

У трећу класу друге групе, спадају сва остала земљишта обрасла ријетком разном гором у сасвим стрмим косама.

При оцјењивању ових класа, поред наведеног, имало се у виду и саобраћајне везе од поменутих шума до пијаце, јер и од тога зависи принос од дотичних шума као и њихова вриједност.

У прву класу треће групе спадају испаше, земљишта обрасла бољом травом, која се не косе, но искључиво служе за испашу стоке.

У другу класу треће групе спадају земљишта у брдовитијем положају и са слабијом травом.

У даљем тексту правилника стоји: „Подјелу земљишта у групе и класе вршиле су посебне комисије, капетанска у оквиру капетаније, а обласне за цијелу област”.

Балкански рат 1912. прекинуо је катастарски премјер, класификације земљишта и израду катастарско-баштинских књига у Црној Гори.

18. септембра 1912. све особље са премјера било је разрјешено дужности због објаве мобилизације, те је сваки службеник пошао у свој родни крај, у своју земљу, а геодети из Црне Горе распоређени су у службу царина, за царинике или управника царинарнице, до свршетка рата, како би се стручни кадар сачувао.

По завршетку балканских ратова (1912. и 1913) Црна Гора добија ново велико проширење од око 5 000 км², и то области са градовима: Пећ и Ђаковицу, Беране и Рожаје, Бијело Поље и Пљевља, Тузи и дио Скадарског језера. Ово проширење било је привредно доста јако, па је оно за Црну Гору било од великог економског и политичког значаја. На ово проширење формирана је нова власт, измијењени међуљудски односи. Учињен је покушај да се изврши аграрна реформа са насељавањем напуштених имања, али ратне прилике првог свјетског рата (1914) то су спријечиле.

Министарство финансија и грађевина Црне Горе својим рјешењем бр. 5522 од 3. јула 1914. оснива Земљомјерску секцију са сједиштем у Баковици, којој је био шеф Благо Вучинић. Овој секцији били су додијељени геодети Вуко Томановић, Душан Чакић и Стеван Маркуш. Она је имала задатак да врши премјер земљишта у капетанији ђаковичкој. Премјер је секција почела у селу Рогову, општина дамјанска, која се граничи са ријеком Дримом и до 15. августа 1914. премјерила је села општине дамјанске: Рогово, Ромаја, Смач, Дамјани и Бистижена. У рјешењу о оснивању секције стоји и ово: „При премјеру треба узети у обзир и каквоћу (квалитет) земљишта, те узимати засебно мјере од земљишта разне каквоће, како би се ради плаћања пореза могла земљишта подијелити на класе”. Премјер је секција вршила по правилнику који је секција израдила и од Министарства био одобрен, под називом „Правилник за парцеларно премјеравање зиратног земљишта у новим и старим границама Црне Горе”. (Мин. финанс. и грађевина, бр. 6547 од 28. јуна 1914). Али, наступа ванредно стање уочи првог свјетског рата (1914), које није допуштало да се више обављају радови на премјеру. Земљомјерска секција из Баковице 16. јула 1914. пита Министарство финансија и грађевина шта да ради „обзиром да је објављена мобилизација” (Мин. финанс. и грађевина Црне Горе, бр. 7248 од 18. јула 1914). У одговору Министарства наређује се: „Закључите рад премјера земаља, а персонал секције нека се пријави својим војним јединицама...” (Мин. финанс. и грађевина, бр. 7248 од 18. јула 1914).

Црна Гора ушла је у рат противу Аустро-Угарске 5. августа 1914, и са борбом наставила све до краја јануара 1916, када је потпуно окупирана.

Послије уједињења Југославије (1918), порески систем за Србију и Црну Гору темељио се на одредбама финансијског закона за 1918, који је проширио прописе Закона о непосредним порезима из 1884. за Србију, а касније измјенама и допунама и на Црну Гору. Према овом Закону, у Србији је био пописни катастар земљишта, књиге зване „Буки”. Земљишта су била разврстана у класе, према врсти усјева који могу успијевати и према нагнутости терена. Варошка градилишта и вртови (баште) били су уврштени у прву класу, а опорезивани по вриједности земљишта.

У Црној Гори постојао је катастар земљишта на бази премјера из 1893. И на њега је примијењен српски систем класирања земљишта, и користио се у пореске сврхе све до 1929.

У Југославији је у појединим њеним крајевима владало шаренило у погледу пореског система, баштинског односно земљишно-књижног права итд. Постојале су велике разлике и сметње у правним прописима код промета некретнина. Ово шаренило требало је што прије отклонити и то, прије свега, у пореском систе-

му, затим катастарском праву, земљишно-књижном праву и регулисању стварних права на некретнинама. У том циљу доноси се јединствен Закон о непосредним порезима 1928. и Закон о катастру земљишта 1928, као и други.

Закон о непосредним порезима од 8. II 1928, члан 9-28, прописује јединствене пореске основице за цијелу државу. У чл. 16 овог Закона било је прописано да се порез од земљишта разрезује по катастарском чистом приходу, који се добијао на основу површине, врсти обраде земљишта (култури) и каквоћи (квалитету) земљишта.

Дотада је пореска основица била:

У Хрватској, Славонији, Далмацији и Војводини чисти катастарски приход.

У Босни и Херцеговини — катастарска вриједност земљишта за све културе, осим за шуме, за које је била основица чисти катастарски приход.

У Србији и Црној Гори површина и класа према квалитету земљишта заснованом на успијевању маркантних култура.

Сва остала подручја Југославије имала су катастар земљишта, осим Србије, Црне Горе, Македоније и Косова. Територија која није имала катастар земљишта представљала је површину од око 10 милиона хектара или територију од 2 345 политичких општина. На подручју Црне Горе од тога је било 128 политичких општина или око 1 320 000 хектара.

Према Закону о непосредним порезима од 1928, за цијело подручје Југославије до 1. I 1929. морале су се увести јединствене пореске основице, чисти катастарски приход.

У крајевима гдје није постојао катастар земљишта (као у Црној Гори), требало је на основу пописног материјала да се он изради.

Поступак је био такав што су најприје међусобно разграничене политичке општине, што је послужило као основа попису земљишта, а ово класификацији земљишта према квалитету.

Х

Зетска област имала је 128 политичких општина. Њихово разграничење вршено је путем општинских комисија за разграничење, на челу којих је био геодетски стручњак. Ово разграничење вршено је током јуна па све до и закључно са октобром 1928.

Разграничавање политичких општина у оквиру среза вршили су геодетски стручњаци како то показује таб. 1.

Ред. број	Срез	П. О.	Геодета или геодетски инжењер
1	Даниловград	10	Миханло Накић
2	Колашин	8	Антон Јеричевић
3	Цетиње	13	Марко Цар, Александар Орлов, Алојс Троха, Крето Цицковић, Владимир Петров, Никола Војић, Реља Грдинић
4	Пљевља	12	Милан Беначек, Феодор Масело, Франьо Мартинец
5	Беране	13	Рифат Арнери
6	Шавник	8	Рифат Арнери, Владимир Степански, Јосип Папо, Владимир Петров и Милан Беначек
7	Бар	14	Рефат Арнери, Мартин Главина, Владимир Петров и Михаило Накић
8	Подгорица	16	Рајнер Верк и Иво Кошћина
9	Андријевица	11	Рифат Арнери и Рајнер Верк
10	Бијело Поље	11	Јосип Пало и Душан Новак
11	Никшић	12	Винко Штајнер, Рудолф Балдасар, Милош Петровић, Гаврило Харломат, Алојз Троха, Милош Врећа и Антон Јеричевић

У току разграничавања општина попис земљишта вршиле су прво старјешине домаћинстава путем уписа у пријаве све непокретне имовине по парцелама, са ознаком културе, потеса и површине парцеле. Домаћинства су своје пријаве у за то одређеном року враћале и предавале, преко суда, општинским комисијама за попис, која је све уписане податке провјеравала, а површине парцела у пријавама сабрала и нашла збир површина свих пријава у оквиру политичке општине.

Приликом разграничавања политичких општина вођена је скица разграничавања у размјери 1:20 000 или 1:25 000, а из ових општинских скица састављена је прегледна скица среза у размјери 1:50 000 или 1:100 000. На овој карти биле су исцртане и границе политичких општина односног среза. Тако је са ове карте била срачуната површина политичких општина, која је служила као основа, граница пописа свих парцела са подручја општине, тј. површина свих пријављених парцела имала је да буде колико је и срачуната површина општине са карте среза, разумије

се у дозвољеним границама одступања. Пошто је општинска пописна комисија средила, провјерила и усагласила стање са тереном, пописни елаборат са евентуалним жалбама уступала је средским пописним комисијама на другостепени поступак.

Послије другостепеног извршног поступка, пописни материјал уступан је општинским комисијама за класирање земљишта.

У вези са класификацијом земљишта према квалитету, Црна Гора је била подијељена на рејоне у групе срезова, у односу на број распоређених агронома инструктора, који су били одабрани из Војводине и Хрватске и распоређени на ово подручје. Ти стручњаци су била лица чија је специјалност класификација земљишта према квалитету. Њима су стављени на располагање средски пољопривредни референти. Инструктори су сваки за свој рејон сакупили ове референте и преко краћих курсева упознали их са послом. Они су са инструктором обишли један срез и упознали се са економским приликама у том срезу и у њему заједнички изабрали и описали средска угледна земљишта за све културе и класе. Затим су заједнички са инструктором искласирали једну до двије општине и тек послвије овако заједнички обављеног посла инструктор их је распоређивао по политичким општинама, обично у онима у којима је који био службеник. Општинске комисије за класификацију земљишта, на челу које је био распоређени агроном (средски пољопривредни референт), почеле су радити. Класификација земљишта према бонитету вршила се по потезима у оквиру политичке општине. У њима су бирана угледна земљишта за све културе и класе. Као узорак за одређивање ових угледних култура и класа служила су им средска угледна земљишта за све културе и класе, што би се претходно одређивале. Потеси су били различити по величини, од 20 до 120 хектара, па и више. У томе је неминовно било и грешака од прелаза са средских на потесе у оквиру општине. Но, ове су грешке елиминисане донекле одређивањем просјечних, преовладајућих класа у оквиру односног потеса.

Класирање је вршено од маја до децембра 1928. године.

На основу овог пописног материјала са класификацијом земљишта, израђен је катастарски операт, израђене су љествице чистог катастарског прихода за све срезове, и обрачунат чисти катастарски приход за сваку парцелу сваке културе и класе. Тако се дошло и за ово подручје до јединствене пореске основице од земљарине — чисти катастарски приход.

Пописни катастарски операт чувао се и одржавао код пореских управа у средским мјестима, под контролом катастарских одсјека при Финансијским дирекцијама. Али, било како да се одржавао и поред слабости које је собом носио, послужио је као основа за разрез пореза на земљиште, за период од 1929-1941.

Овом приликом потребно је истаћи једну врло важну чињеницу, која је била такође замашна у погледу радова и времена за њихово довршење. То су државне шуме, које су захватале огромне комплексе, а које су се простирале не само кроз више општина већ често и кроз више срезова. Те су државне шуме биле разграничене или неразграничене од стране шумских комисија, али се није никада водило рачуна о томе да се кроз њих повуку границе општина. Стога се никада није знало у који хатар које општине поједини шумски комплекси спадају, нити су на терену, нити пак записнички границе биле одређене. Овај рад се ипак морао обавити, и обављен је под најтежим околностима. Тако су општине дошле до сазнања и о општинским границама и о државним шумама. Не само општине овим разграничењем да су добиле подлогу за опорезивање већ су и шумски органи имали подлогу и већу сигурност да рјешавају многа своја питања, нарочито кривице око горосјече.

XI

Црна Гора је у вријеме од 1941-1945. била ратом порушена и опустошена те је требало све изнова почети.

Почетком 1947. донијет је „Први петогодишњи план и буџет“, којему је био циљ обнова и изградња. Задаци овога плана претпостављали су геодетску основу (планови, карте и многе друге техничке елементе) ради студија и пројектовања разних привредних и техничких објеката. С обзиром на све ово, Влада Црне Горе почетком априла 1947. формира Геодетску управу Црне Горе. Послије овога тражи и повлачи из других ресора са других стручних послова и из Југословенске армије одговарајући кадар. Ипак, у почетку је било свега шест геодетских стручњака, са директором на челу. Касније се кадар нешто повећао планском кадровском расподјелом из других република. Исто тако, инструменти и опрема повлачени су и додијељивани Геодетској управи, из других ресора и установа и из ЈНА.

У другим републикама стање ове струке било је знатно боље. Све су оне наслиједиле премјер са катастром (Србија и Македонија скоро 80%), организоване службе, кадар, инструменте и др. Црна Гора није имала премјер ни катастар земљишта (Пописни катастар је уништем у току рата 1941-1945), а није било ни службе ни кадра са инструментима.

У току 1947. и 1948. пристизао је планском расподјелом млади кадар тек изашао из школе, и то сви на једну или двије године. Од ових младих људи тек што би ступили у службу, један број одмах је позиван на одслужење војног рока, а другом тек што би се обучио за рад, истицао је рок боравка у овој републици. Тако је служба, и поред својих проблема, постала још и школа

за обуку младог кадра. Ови и слични проблеми натјерали су Геодетску службу Црне Горе да ствара млађе кадрове из своје средине. Тако је Геодетска управа Црне Горе, уз сагласност Владе, у току септембра 1948. формирала геодетски одсјек при Средњо-техничкој школи у Титограду и уписала прве ученике. Предаваче на овом одсјеку одредила је од кадра којим је Управа располагала. Према томе, Геодетска служба Црне Горе била је усмјерена, као и сви други органи државне управе, и укључена у борбу за обнову и изградњу земље, тј. на извршење „Петогодишњег плана“. Другачије није ни могло бити за оно вријеме у Црној Гори. Број стручњака којим је служба располагала био је и даље веома мали у односу на потребе, које су сваког дана бивале све веће. Али, служба је, и поред свих проблема са којима се борила, дала са тим кадром, уз максимално залагање, планове, карте и друго, за све привредне и техничке објекте и потребе у рударству, саобраћају, водопривреди, електропривреди, пољопривреди и урбанизму за уређење насељених мјеста. Тако је она дала основу и техничке елементе за темеље свим објектима који су послје рата до данас изграђени код нас, што је видан допринос у изградњи земље.

Геодетски стручњак је претходник и вјесник, прије свих техничких грана на теренима, прије почетка градње сваког објекта. Геодетски стручњак, да би извршио постављени задатак, крчи стазу и по таквим теренима по којима до тада људска нога није газила. Лењин је то лијепо казао у чл. 1 декрета из 1919. при оснивању Геодетске службе у Совјетском савезу: „Геодетска дјелатност је првенач међу техничким гранама, служба која изучава топографију у циљу подизања и развитка производних снага земље, економије техничких снага, новчаних средстава...“.

Од краја априла 1947. до краја 1952. Геодетска служба Црне Горе поставила је и одредила тригонометријску и нивелманску мрежу свих редова (осим триг. тачке 1. и дјелимично 2 реда) на подручју Црне Горе. Ово је била основа премјера. Послије тога, премјерила је све градове, вароши и варошице, све равнице и сва равничарска подручја Црне Горе, на којима је градња била веома динамична. Али се није имало толико кадра да се сви објекти стално одржавају према потребама стварног стања на терену, тј. прати градња и планови допуњују. У исто вријеме дати су основа и елементи за градњу тунела (као одређивање положаја тунела, одређивање осе тунела на терену, одређивање почетне тачке и праваца на улазима у тунел, тј. фиксирање почетних триг. тачака и нивелманских кота за које се везује оса тунела, тако исто обиљеже се излазне геодетски одређене тачке, за осу нивелете и правца тунела итд.), свих врста на подручју Црне Горе и праћење радова на њиховом пробијању. Геодетска служба је пројектовала и истрасирала преко 500 км разних путева, далековода, жичара, канала и др.

Године 1952. донесен је Закон о друштвеном доприносу и порезима, који је, у чл. 56, прописао нове задатке Геодетској служби Југославије. Требало је да се изради катастар земљишта тамо гдје га није било, а гдје је постојао да се усагласи са стварним стањем на терену, и да се на основу површина, култура и квалитета земљишта *изради јединствен систем катастарског прихода, да би се замијенило омрзнуто опорезивање по дохотку*, који су до тада утврђивале општинске комисије, па је стога садржавао пуно слабости и субјективизма.

У Црној Гори приступило се овом обимном и сложеном задатку, током априла 1953, како слиједи:

Бококорторски срез имао је стари катастар. У Далмацији, којој је припадао Котор, са радовима на основној мрежи почело се 1817, а завршило 1837. Она је премјерена од 1824-1840, за потребе катастра земљишта, а катастарско класирање земље извршено је од 1840-1845. Тада су израђене и лествице чистог катастарског прихода за све срезове у покрајини. Катастарски операт са обрачуном прихода за општине израђиван је одмах, чим би био завршен премјер општине. Тако се дошло до земљаринског катастра, који је предат на одржавање и коришћење 1849. Те године је Далмација подијељена на четири политичка округа, са сједиштвама у Сплиту, Задру, Дубровнику и Котору. За територију сваког округа био је основан и по један уред за катастар, са сједиштем у окружним центрима.

Ступаем земљаринског катастра на снагу постепено се укидају дотадаши порески облици. У Которском округу катастар земљишта користи се још од 1849, када се укида дотадашњи порески систем „десетине“.

Овај је земљарински катастар био у употреби до 1945, а од тада до 1953. није се скоро ни одржавао ни користио, јер стање у катастру већ није одговарало стварном стању на терену.

Године 1953, у срезу бококорторском, постојао је стари премјер са старим начином класирања у којему је свака култура била распоређена према квалитету у 24 класе. Приступило се усаглашавају стања у катастарским књигама са стварним стањем на терену, па је старо класирање земљишта усаглашено са новим прописима о класификацији према квалитету, па су 24 класе сведене на 8 класа по култури.

Тако је катастар среза бококорторског (пол. општине: Котор, Петровац, Будва, Тиват и Херцег-Нови) прилагођен и модернизован.

Тада је Црна Гора имала 12 срезова, од којих 11 није имало

катастар земљишта. Стога је одлучено да се он за ово подручје добије путем пописа земљишта.

Геодетска служба Црне Горе, у сарадњи са народном влашћу, утврдила је у овим срезовима укупан број катастарских општина — 741. Међу њима су извршиле разграничење посебне комисије, којима је редовно руководио геодетски стручњак. Све су општине припремане, већином, за авионско снимање, аеро-фотограметрију, а само један мањи број за терестичко снимање. Унутар једних и других снимљени су сви блокови и срачунате површине општина и свих блокова. Извршен је попис земљишта по блоковима у свакој од 741 катастарске општине. Пописивање је било комисијско, а вршили су га представници народне власти. У саставу комисија био је по један пописивач оспособљен за мјерење парцела и да из тих мјера обрачуна њихове површине. Једним или двијема пописним комисијама руководио је један геодетски стручњак.

Премјер је имао за основу тригонометријску и полигонску мрежу.

За премјер сваког среза била је формирана геодетска секција, која је руководила радовима снимања, једном од метода: терестичком или аеро-фотограметријом, затим пописом, координирала са радовима на класирању земљишта и др. На попису и излагању катастарског операта били су ангажовани геодетски стручњаци:

1. У срезу подгоричком, шеф секције Миљан Томић.

2. У срезу андријевачком, шеф секције Зихнија Кулоглија, са:

Ред. број	Пол. општина	Инструктори над пописом	Излагање катастарског операта
1	Андријевица	Бождар Меденица, Марко Шљукић, Блажо Живковић	Бранислав Ашанин, Владимир Дедовић, Бранко Перовић, Момир Павићевић и Марко Шљукић
2	Плав	Бранислав Ашанин, Бождар Меденица, Марко Шљукић	исти излагачи као у Андријевици

3. У срезу барском, шеф секције Шоле Радовић, касније Војин Беговић, са:

Ред. број	Пол. општина	Инструктори над пописом	Излагање катастарског операта
1	Бар	Радуловић Видоје, Никчевић Косто, Вековић Радоје	
2	црмничка	Лопичић Димитрије, Вукашиновић Драгиша Вековић Радоје	Бранко Перовић, Момир Павићевић, Косто Никчевић, Радоје Вековић, Драгутин Лучић, Бранислав Ашанин, Владимир Дедовић, Никола Брајовић, Субхија Карахасановић, Јован Башић
3	уљињска	Лопичић Димитрије Вековић Радоје, Вукашиновић Драгиша	
4	Владимир	Будалић Мато Никчевић Косто	

4. *За срез цетински*, шеф секције Богић Перовић.

5. *За срез пљеваљски*, шеф катастарске управе Новак Вушовић, са:

Ред. број	Пол. општина	Инструктори над пописом	Излагање катастарског операта
1	Пљевља	Субхија Карахасановић, Војислав Грујичић	Субхија Карахасановић, Благоје Илић, Михаило Прудников, Реља Грдинић, Иван Илијашевић, Драгутин Лучић
2	Маоче	Фуад Селимовић, Субхија Карахасановић	
3	Градац	Војислав Грујичић, Субхија Карахасановић, Фуад Селимовић, Панто Којовић, Мато Будалић	

6. *За срез никшићки*, шеф секције Божо Ђуришић, руководио је радовима на попису, излагању катастарског операта и координирао радове на класирању земљишта и са аеро-премјером.

7. *За срез колашински*, шеф секције Божо Ђуришић.

Ред. број	Пол. општина	Инструктори над пописом	Излагање катастарског операта
1	Колашин	Лучић Драгутин, Дедовић Владимир, Перовић Бранко	<i>инструктори су вршили излагање</i>

8. *За срез дурмиторски*, шеф секције Миљан Томић, руководио је радовима пописа, излагања катастарског операта и координирао са радовима класирања земљишта и са аеро-премјером.

9. *За срез бјелополски*, шеф катастарске управе Стеван Кажић, руководио је радовима пописа, излагања катастарског операта и координирао са радовима класирања и аеро-премјером. Помагао му је Фуад Селимовић.

10. *За срез иванградски*, шеф катастарске управе Мило Лабовић, руководио је радовима пописа, излагања катастарског операта и координирао са радовима класирања земљишта и са аеро-премјером. У инструктажи при попису помагали су га у општинама иванградској и рожајској Бајо Радовић, Кулоглија Зихнија и Блажо Живковић.

Излагање катастарског операта вршили су: Мироје Поповић, Вукале Деспотовић, Радивоје Делибашић, Богдан Јаушевић, Раде Јоковић и Марко Шљукић.

Геодетска управа Црне Горе, у свом организационом саставу имала је и Одсјек за класирање и бонитирање земљишта, у рангу одјељења у Управи. На Његовом челу био је инж. Никола Пламенац, скоро до средине 1955, када га је замијенио инж. Иван Стојановић, дотадашњи срески пољопривредни референт среза пљеваљског. У Одсјеку су радили агрономи: Милутин Костић, Максим Пекић, Владо Јанковић, Војислав Влаховић, Радован Мартиновић и Марко Мартиновић.

Након пописа земљишта приступило се његовој детаљној класификацији према квалитету, од парцеле до парцеле у свакој од 741 катастарске општине, по савременим начелима, при чему се водило рачуна да ти подаци служе и осталим привредним грамама.

У оквиру једног среза економски услови били су различити. Стога се разврставање катастарских општина вршило према сличности економских услова. Општине сличноих услова чиниле су посебну вриједносну групу, којих је могло бити двије, а врло ријетко три. Подјела се вршила уз сарадњу народних одбора среза. Тако су земљишта у катастарским општинама слабије економске групе долазила за једну класу ниже него што су таква земљишта у катастарским општинама боље економске групе.

Пошто је ово био обиман и сложен задатак, то се тражио и много већи број стручњака од онога којим је располагала служба. Стога је Влада Црне Горе донијела одлуку да се на одређено вријеме додијели Геодетској служби један број стручњака из републичких органа управе и среских народних одбора, и то лица чија је специјалност била бонитирање земљишта. Таквих лица додијељено је укупно 33. Послије, са преко 40 агронома, могло се при-

ћи класификацији земљишта. Њихов распоред по срезовима био је следећи:

У срез титовградски (општина Титовград и Даниловград)- Никола Пламенац, Иван Стојановић, Милутин Костић, Максим Пекић, Војо Радовић, Владимир Јанковић, Радован Мартиновић, Марко Мартиновић, Радомир Ђуришић, Захарије Дубаковић, Славка Дубаковић, Захарије Антун, Бранко Марковић, Владимир Митровић и Милутин Поповић.

У срез андријевачки, општина Андријевица: Милутин Костић, Радован Мартиновић и Марко Мартиновић; општина Плав: Милутин Костић, Милан Делевић, Александар Бабовић, Милорад Чукић и Војислав Влаховић.

У срез барски: Максим Пекић, Момо Рубежић, Владо Думовић, ... Копитовић, Радован Мартиновић, Никола Пламенац, Митар Косаћ, Џемал Хусић, Иван Стојановић, Милутин Костић, Владо Јанковић и Војислав Влаховић.

У срез цетињски: Иван Стојановић, Максим Пекић, Милутин Костић, Радован Мартиновић, Владо Јанковић, Митар Косаћ и Војислав Влаховић.

У срез пљеваљски, општина Пљевља: Момир Церовић, Вељко Маговчевић, Милутин Костић, Иван Стојановић и Марко Мартиновић; општина Маоче: Марко Жугић, Саво Андријашевић, Миомир Церовић, Милутин Костић, Максим Пекић и Марко Мартиновић; општина Градац: Марко Жугић, Радован Мартиновић, Милутин Костић и Марко Мартиновић.

У срез никшићки: Милутин Костић, Максим Пекић, Иван Стојановић, Вељко Маговчевић, Радован Мартиновић, Марко Мартиновић и Војислав Влаховић.

У срез дурмиторски: Максим Пекић, Иван Стојановић, Радован Полекскић, Радован Мартиновић, Марко Мартиновић и Војислав Влаховић.

У срез колашински: Ненад Липовац, Никола Пламенац, Милутин Костић, Радован Мартиновић, Марко Мартиновић, Иван Стојановић и Максим Пекић.

У срез бјелопољски: Ненад Липовац, Никола Пламенац, Милутин Костић, Иван Стојановић, Радован Мартиновић, Саво Андријашевић, Сулејман Меховић, Мијат Ракочевић и Марко Мартиновић.

У срез иванградски — општина Иванград: Вучо Влаховић, Милан Деловић, Момчило Кнежевић, Светозар Вулевић, Милутин Костић, Миладин Крговић и Марко Мартиновић; општини Петница: Захарије Дубаковић, Славка Дубаковић, Захарије Антун, Бранко Марковић, Ненад Липовац, Милорад Чукић, Милан

Деловић и Иван Стојановић; *општина Рожаје*: Славка Дубаковић, Захарије Дубаковић, Захарије Антуц, Бранко Марковић, Ненад Липовац, Милорад Чукић, Александар Бабовић, Милан Деловић, Марко Мартиновић, Војислав Влаховић, Максим Пекић, Милутин Костић, Иван Стојановић, Милан Крговић, Вучо Влаховић, Момчило Кнежевић, Радован Мартиновић и Светозар Вулевић.

У срез бококторски вршено је прекласирање земљишта. То су радили: Иван Стојановић, Милутин Костић, Максим Пекић, Владо Јанковић, Ненад Липовац, Војислав Влаховић, Никола Марковић, Радован Мартиновић, Бранко Марковић, Марко Мартиновић и Копитовић.

Геодети и агрономи вршили су сваки свој задатак по срезовима у оквиру политичке општине, редом катастарску општину по општину.

Усклађивање класификације земљишта у катастарској општини, на границама између општина и срезова вршили су Никола Пламенац, Иван Стојановић и Милутин Костић, уз свој редовни задатак. Између граничних срезова са другим републикама усаглашавање су вршили заједнички стручњаци из граничних република, а општу контролу инспектори Савезне геодетске управе, уз сарадњу Николе Пламенца, Ивана Стојановића и Милутина Костића.

Пошто су извршени попис, класирање земљишта, класификација земљишта према квалитету, израђен катастарски операт и саопштени подаци грађанству, пришло се изради љествица катастарског прихода, у коју сврху су формиране комисије републичке и среске. У састав комисија за утврђивање љествица катастарског прихода били су:

У Републичкој комисији: председник Драгиша Ђоковић, помоћник секретара за финансије, замјеник Милутин Ј. Јовановић, директор Геодетске управе Црне Горе, и стални чланови Владимир Лековић, начелник одјељења за катастар Геодетске управе, инж. Никола Пламенац и инж. Иван Стојановић, службеници Геодетске управе, инж. Петар Лалатовић, из Планске комисије Црне Горе, инж. Марко Улићевић, из Института за пољопривредна истраживања, и инж. Марко Мићуновић, из ресора пољопривреде и шумарства. Повремени чланови Комисије били су инж. Љубо Павићевић, из Института за пољопривредна истраживања, инж. Димитрије Бојић, из ресора пољопривреде и шумарства и инж. Милорад Ђурковић, из ресора пољопривреде и шумарства. У среским комисијама били су председник или потпредседник среза, срески пољопривредни референт и други чланови.

Ове комисије израдиле су љествице катастарског прихода за све срезове Црне Горе. Потом је обрачунат катастарски приход за све парцеле у катастарском операт у за 741 катастарску општину

и одвише за срез бокоторски. Тако се дошло до пописног катастра земљишта за подручје Црне Горе. Цио овај задатак на изради катастра земљишта обављен је од средине 1953. до краја 1956. Тако је извршен један веома сложен и значајан задатак. Од друге половине XIX вијека па до данас ово је био пети катастар земљишта (пописни од 1855. до 1893, од 1893. до 1928. по примитивном премјеру, од 1928. до 1941. пописни катастар, од средине 1953. до 1977. год. пописни катастар, што значи да се Црна Гора преко 120 година служи, на жалост, још и данас пописним катастром земљишта).

Данашњи катастар требало је да буде привремени, прелазног карактера, који је имао, по одредбама чл. 41 Уредбе о катастру земљишта из 1953, да се замијени техничким катастром у року од пет година, израђеним по основу премјера. Овај рок је већ 20 година прошао али је још у употреби. С обзиром на његово одржавање, слабости које је сваки пописни катастар земљишта носио, па и овај, његово коришћење има више штете него користи. Познато је правило да у року од 15 година и најсавршенији катастар мора да претрпи исправке путем ревизије или потпуне рeamбулације, да се усклади стање у катастру са стварним стањем на терену, па било за то пријава или не, јер то и економске прилике налажу. Стање пописног катастра чини још тежим то што нема јединственог усмјеравања и контроле, поред других проблема са којима се особље у катастру бори.

У току јула 1960. донесена је нова Уредба о организацији и раду Геодетске управе Црне Горе, са овлашћењима, у смислу законских одредаба и других прописа. У вези са овим прописом служба прилази систематском државном премјеру. Она усваја као метод премјера аеро-фотограметрију. Стручни кадар у инструментима већ је била припремила; те формира у Титограду специјализовану секцију за аеро-фотограметријски премјер, на челу које поставља Рајка Шћепановића. Секција је почела радити на терену почетком 1961, и до краја 1964. снимила подручја Црмнице, Ријеке Црнојевића, Љешанске нахије и Пилера. Са овим брдским предјелима заокружен је ранији равничарски премјер што је чинило затворене катастарске општине. Само у овим брдским предјелима премјерено је око 80 катастарских општина, за које су израђени планови у крупним размјерама, катастарски операт и класирање земљишта.

У исто вријеме са једним бројем стручњака вршила се допуна премјера раније премјерених равница и равничарских подручја, те планови усаглашени са стварним стањем на терену, како би се и ова подручја могла користити.

То би био дјелимични преглед катастарских радова у Црној Гори до краја 1964. године.

ЗАДАЦИ САВЕЗА КОМУНИСТА ЦРНЕ ГОРЕ У РАЗВОЈУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА НА СЕЛУ

I

Централни комитет СК Црне Горе, на својој десетој сједници од 1. фебруара 1977, разматрао је најважнија идејно-политичка питања развоја пољопривреде и друштвено-економских односа на селу. Оцјењујући у томе досадашње резултате, као и активност СК на спровођењу задатака из конгресних резолуција, Комитет је констатовао:

У склопу укупног социјалистичког друштвено-економског развоја у послератном периоду постигнути су значајни резултати у побољшавању услова живота на селу и у порасту друштвеног стандарда сеоског становништва у Црној Гори. То је, поред осталог, резултат усмјеравања значајног дијела расположивих инвестиционих и буџетских средстава на развој образовања, здравствене заштите, рјешавање комуналних проблема, и чињенице да је велики број становника на селу остварио право примања по другим основама и да знатан број радника из других дјелатности живи на селу гдје троши значајан дио свог дохотка.

Међутим, у овом периоду пољопривреда у Црној Гори развијала се спорије од могућности и потреба њеног оптималног и складног привредног раста. На то су, поред осталог, утицали дуггодишња усмјереност сопствене и додатне акумулације на изградњу инфраструктурних објеката и индустријализацију, извјесно занемаривање пољопривреде у развојној концепцији Републике, интензиван процес деаграризације који је довео до темељних промјена социјалне структуре становништва (учешће пољопривредног износи око 30%) и одређене специфичности у развоју пољопривреде у Црној Гори.

Одсуство јасније политике и програма развоја пољопривреде и недостатак средстава којима би се подстицао тај развој ути-

цали су да се формира схватање како је индустријализација једини вид друштвеног напретка, чиме је објективно потцијењена пољопривреда као један од значајних праваца друштвено-економског развоја.

Заостала пољопривредна производња, уситњен посјед, недовољно развијена робна производња, специфичности пољопривреде на брдско-планинском подручју са застарјелим средствима и начином рада, недовољно развијени друштвени сектор и укупна економска неразвијеност Републике — представљали су, од самог почетка, ограничавајући фактор развоја пољопривреде.

Такви услови су довели до дефицитарности у производњи хране, за што постоје реалне могућности у Републици, а негативно је дјеловало и на развој пољопривреде уопште коју карактеришу незадовољавајућа инвестициона активност, ниска стопа раста, заостала технологија и ниска стопа продуктивности рада. Због тога се значајна средства становништва нијесу нашла у служби развоја пољопривреде.

Једна је од карактеристика досадашњег развоја пољопривреде и друштвено-економских односа на селу и доста споро конституисање и оспособљавање организација удруженог рада у пољопривреди као значајног фактора развоја ове области и на друштвеном сектору као и на повезивању са индивидуалним пољопривредним произвођачима. Процес самоуправног организовања и повезивања организација удруженог рада из пољопривреде у Републици још није добио размјере и карактер који би одговарали потребама пољопривреде и самоуправних друштвено-економских односа у њој.

До видног заостајања у развоју дошло је нарочито на индивидуалним газдинствима. Поред многих објективних узрока и укупног стања у овој области на то су утицала и догматско-секташка схватања, да, наиме, развој пољопривреде на индивидуалним газдинствима није у складу са социјалистичким преображајем друштва.

Такви односи и економски положај пољопривреде негативно су дјеловали на развој задругарства и кооперације са друштвеним сектором. Недостатак концепције развоја и специфичан положај у којем су задруге биле доведене различитим законским прописима учинили су да је највећи број њих престао да постоји, а мањи, преостали број орјентисао се на трговинску дјелатност.

Многе започете активности значајне за побољшање материјалних услова социјалистичког преображаја села, као што су електрификација, изградња објеката за снабдијевање водом, описмењавање становништва, остваривање пензионог и инвалидског осигурања, не одвијају се равномјерно и у складу са утврђеним програмом.

Опште стање у развоју пољопривреде и друштвено-економских односа на селу неповољно се одразило на рад организација Савеза комуниста. Њихова идејно-политичка активност није била усмјерена на најважнија питања развоја пољопривреде и друштвено-економских односа. Основни садржај рада ових организација представљали су покретање и рјешавање комуналних проблема сеоског подручја, у чему су, несумњиво, постигнути значајни резултати. Организованост комуниста на селу још није довољно усклађена са функцијом и улогом Савеза, а на појединим сеоским подручјима не постоје ни основне организације СК. Учешће пољопривредних произвођача у структури чланства СК на селу такође је неповољно а у укупном броју чланства СК Црне Горе данас износи 8,7⁰/₀.

На сеоском подручју још нијесу у довољној мјери развијене мјесне заједнице, а слаба је и заступљеност пољопривредних произвођача у делегацијама, скупштинама друштвено-политичких заједница, самоуправним интересним заједницама, форумима и органима друштвено-политичких организација. И улога ССРН, као значајног фактора повезивања интереса сеоског становништва кроз мјесне заједнице, није довољно изражена, а ни активност организација Савеза социјалистичке омладине, нарочито у неким подручјима, не задовољава.

Послије V конгреса СК Црне Горе, доношењем средњорочног плана развоја од 1971-1975, а нарочито последије VI конгреса СК Црне Горе пољопривреда добија значајно мјесто у политици друштвено-економског развоја Републике. Захваљујући томе у неким регионима постигнути су извјесни резултати у повећавању обима пољопривредне производње, промјене њене структуре и повећавању степена робности. Чине се напори на окрупњавању пољопривредних организација, динамизира се инвестициона активност, интензивира изградња објеката за прихват пољопривредно-прехранбених производа, инфраструктурних објеката и предузимају се друге мјере којима се подстиче развој пољопривреде.

У том смислу предузето је слjedeће:

— усвојен је договор о основама Друштвеног плана Црне Горе за развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије у периоду од 1976-1980, којим је пољопривреда увршћена у приоритетне правце нашег друштвеног развоја;

— усвојена је пројекција развоја пољопривреде Црне Горе од 1976-1985;

— при крају су припреме за реализацију „Програма активирања Ђемовског поља и приобалне зоне Скадарског језера;

— урађен је програм мјера за развој индивидуалног сектора пољопривреде за период од 1976-1980;

— усвојен је договор Републике и општина о формирању савјетодавних служби за унапређивање пољопривреде на индивидуалним газдинствима, које већ функционишу, формиран је Републички секретаријат за пољопривреду, а извршене су све припреме и за формирање Задружног савеза Црне Горе;

— донијет је Закон о удруживању земљорадника а у току је рад на доношењу закона о формирању робних резерви и закона о заштити и искоришћавању пољопривредног земљишта;

— отпочела је реализација Програма стварања резерви меса у живој стоци који омогућава, под повољнијим условима, финансирање производње на друштвеном и индивидуалном сектору;

— закључен је самоуправни споразум пословних банака у Црној Гори за инвестициона улагања на индивидуалним газдинствима, који омогућава већу усмјереност средстава на том сектору;

— донијет је Друштвени договор општина о утврђивању јединствених основа за регулисање ослобађања и олакшица у плаћању пореза из личних доходака од пољопривредне дјелатности, а у току је усвајање Друштвеног договора о мјерама за подстицање развоја пољопривреде на индивидуалном сектору;

— усвојен је и реализује се план електрификације села.

Све ове мјере уз Друштвени договор република и покрајина за развој агроиндустријског комплекса за период од 1976. до 1980. представљају значајан подстицај за укупну активност свих друштвених фактора и доприноса рјешавању најважнијих проблема социјалистичког преображаја пољопривреде и села. То ће омогућити да се комплексније и на дугорочнијој основи утврде основни задаци, чије остваривање треба да битно промијени постојеће стање друштвено-економских односа на селу и отвори јасну перспективу развоја пољопривредне производње у Црној Гори.

II

Имајући у виду значај социјалистичког преображаја пољопривреде и развој друштвено-економских односа на селу, а полазећи од претходних оцјена, Централни комитет СК Црне Горе истиче да активност Савеза комуниста и других организованих социјалистичких снага у наредном периоду треба да буде усмјерена на:

а) развој самоуправних друштвено-економских односа у ОУР пољопривреде, прехрамбене и дуванске индустрије, и самоуправно организовање земљорадника у земљорадничке задруге и друге облике удруживања, у складу са начелима Устава о удруженом раду;

б) повећавање обима, квалитета и продуктивности пољопривредне производње у складу са растућим потребама становништва и обезбјеђивање неопходних резерви пољопривредних производа у друштвено-политичким заједницама, уз настојање да се у догледно вријеме осигурају, у што већем обиму, потребе исхране становништва Социјалистичке Републике Црне Горе оним пољопривредним производима за чију производњу постоје повољни природни и други услови, која даје високе приносе, има високу продуктивност и економски је конкурентна на тржишту;

в) свеобухватније непосредно укључивање сеоског становништва у све облике самоуправног и политичког организовања у мјесним заједницама, делегацијама и делегатским скупштинама, друштвено-политичким организацијама и разним облицима организовања како би се обезбиједио њихов директан утицај у креирању политике и одлучивања о најважнијим друштвеним проблемима, почев од основних самоуправних организација и заједница до Републике.

За остваривање ових основних циљева посебно су значајни сљедећи задаци:

1. У основним и другим организацијама удруженог рада пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије и промета пољопривредно-прехранбеним производима, неопходно је интензивније и ефикасније развијати самоуправне друштвено-економске односе и обезбиједити њихов потпунији преображај на основама Устава и Закона о удруженом раду. Активност у том смислу претставља енергично и правовремено супротстављање свим технобирокуратским, централистичким и другим антисамоуправним тенденцијама.

Комунисти су дужни да се одлучно заложу за шире удруживање рада и средстава на самоуправним основама у циљу повећавања обима друштвене производње, остваривања већег дохотка на бази подјеле рада, програма развоја, солидарности и међузависности и других заједничких интереса.

Треба се одлучно заложити за најшире производно повезивање организација удруженог рада пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије са индивидуалним пољопривредним произвођачима и на основу доходовних односа развијати трајне и друге облике сарадње. У том циљу је неопходно да свака организација удруженог рада изради програме производне и доходовне сарадње са индивидуалним произвођачима.

2. Удруживање земљорадника у земљорадничке задруге и друге облике удруживања и остваривања трајне сарадње један је од најважнијих задатака Савеза комуниста и других организованих снага на социјалистичком развоју пољопривреде и друштвено-економских односа на селу. Ради се о једном од кључних пи-

тања за социјалистички преображај пољопривреде и села, изједначавању друштвено-економског положаја пољопривредних произвођача са положајем радника у организацијама удруженог рада, учвршћењу класног савеза радника и сељака и превазилажењу изолованости индивидуалних посједа, непланске производње, економске и друге заосталости.

У предстојећој активности на самоуправном организовању пољопривредних произвођача и њиховом укључивању у систем удруженог рада мора се, прије свега, поћи од принципа добровољности, реално сагледаних и усаглашених њихових интереса и јасних планова развоја. Удруживање и сарадња земљорадника представља циљ дугорочног карактера али истовремено и непосредан задатак.

Организације и органи Савеза комуниста и друге организоване снаге треба да анализирају садашње стање пољопривреде на свом подручју и утврде конкретне програме повезивања организација удруженог рада и индивидуалних пољопривредних произвођача, односно удруживања земљорадника у земљорадничке задруге и друге облике међусобног повезивања. Програми треба да полазе од потреба развоја социјалистичких друштвено-економских односа, повећавања производње и дохотка произвођача, јачању социјалне сигурности и здравствене заштите сеоског становништва и карактеристика и могућности производње на одређеним подручјима. Опредјељење за облике удруживања треба да произиђе из тако сагледаних потреба и могућности.

Приликом организовања земљорадничких задруга и других облика удруживања земљорадника и успостављања трајне сарадње са организацијама удруженог рада, посебну пажњу треба поклонити садржини самоуправних споразума, који треба јасно да изразе циљеве удруживања и обезбиједи односе у производњи, остваривање и распоређивање дохотка у складу са принципима утврђеним у Закону о удруженом раду.

Упоредо са оснивањем нових задруга и других облика удруживања земљорадника треба интензивирати трансформирање постојећих земљорадничких задруга и њихово конституисање као организација пољопривредних произвођача у којима ће они, заједно са радницима запосленим у задругама, стварати и распоређивати доходак и остваривати друга самоуправна права.

У активности на удруживању земљорадника, нарочито у покретању иницијатива за удруживање, процесе договарања и усклађивања интереса земљорадника значајну улогу има Задружни савез Црне Горе. Непосредан је задатак организација и руководства Савеза комуниста у општинама да развију организовану идејно-политичку акцију на оснивању задруга и других облика

производно-доходовног удруживања земљорадника и, са те основе, на јачању и оспособљавању Задружног савеза.

Удруживањем земљорадника ствара се обухватнија делегатска база што Савезу комуниста намеће обавезу да се заложу за одговарајуће учешће и организовани утицај пољопривредних произвођача у свим облицима и на свим нивоима друштвеног одлучивања.

3. Развој пољопривреде и друштвено-економских односа на селу представља у текућем петогодишњем планском периоду један од основних праваца привредног развоја Црне Горе. Комунисти у организацијама удруженог рада и на селу дужни су да се заложу за јачање савремене социјалистичке пољопривредне производње на бази Договора о основама Друштвеног плана Црне Горе за развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије у периоду од 1976-1980. Организованом активношћу треба, прије свега, подстицати већу укупну и нарочито тржишну производњу свих пољопривредних производа на бази компаративних, природних и тржних предности брдско-планинског и медитеранског подручја, пораст продуктивности рада на друштвеним и индивидуалним газдинствима, већу набавку и примјену пољопривредне механизације и хемизације, набавку високопроизводних грла стоке, употребу квалитетног сортног сјемена и садница и друге техничко-технолошке мјере унапређивања пољопривреде.

4. Због садашњег недовољног и нерационалног искоришћавања пољопривредних површина, као и потреба развоја пољопривредне производње, захтијева се:

а) Предузимање мјера да се запуштене површине у друштвеном власништву оспособе за савремену производњу.

За развој пољопривреде друштвеног сектора посебан значај има остваривање утврђеног програма активирања Ђемовског поља.

Обавеза је комуниста да се заложу да се што прије утврде програми активирања површина у којима су отпочета али нијесу завршена инвестициона улагања, посебно земљишта на подручју Улциња, Котора, Бара, Даниловграда и Никшића. При томе треба настојати да се под повољнијим условима обезбиједи средства организацијама удруженог рада, јер се ради о специфичним инвестицијама, што има посебан друштвени значај.

За дио до сада неактивираних мањих пољопривредних површина у друштвеном власништву којима се користе организације удруженог рада и задруге, уколико економске рачунице не потврде оправданост даљих инвестиционих улагања, потребно је да те организације, у заједници са општинама на чијем се подручју налазе ове површине, договорно утврде програм активизације

тих земљишта, с тим да начин искоришћавања не може мијењати њихов друштвени карактер.

Ради јачања материјалне основе друштвено-организоване производње потребно је предузимати мјере за боље искоришћавање и унапређивање пашњака у друштвеном власништву;

б) да се, уз активно учешће организација удруженог рада и непосредних произвођача, у мјесним заједницама, општинама и Републици доносе програми пролетне и јесење сјетве и да се прати њихово спровођење ради интензивнијег искоришћавања пољопривредних површина у приватном власништву.

Потпуније искоришћавање површина треба подстицати и мјерама економске политике, као и давањем необрађеног земљишта у закуп организацијама удруженог рада, земљорадничким задругама и другим корисницима;

в) да се у непосредном наредном периоду изучи проблем и предложи рјешења активизирања обрађених пољопривредних површина које се налазе у приватном власништву лица уколико их не обрађују, а нијесу непосредни пољопривредни произвођачи и не живе од пољопривредне производње, а налазе се у рејонима у којима је могуће развијати пољопривредну производњу на економски организованј основи у сарадњи са ОУР и на други начин;

г) да општине што прије утврде цјеловиту евиденцију узурпираног друштвеног земљишта од стране приватних лица, досљедно примијене Закон о узурпацији и обезбиједи искоришћеност узурпираног земљишта путем уступања пољопривредним организацијама, задругама или на други начин;

д) да се изуче проблеми и предложи рјешења за искоришћавање земљишта које се налази у посједу старачких домаћинства;

ђ) да се, у складу са специфичностима нашег подручја, што потпуније изучи и сагледа проблем наслеђивања пољопривредног земљишта и, у складу са тим, донесу одговарајућа рјешења.

5. Планирању развоја пољопривреде и села треба посветити посебну пажњу. Обавеза је организација удруженог рада задруга и других облика удруживања земљорадника, а у складу са плановима друштвено-политичких заједница, да приступи изради сопствених планова развоја, на бази међузависности и заједничких интереса у процесу друштвене репродукције.

Планови организација удруженог рада пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије и промета пољопривредно-прехранбеним производима треба да садрже, поред развоја сопствених капацитета, и трајнију производну сарадњу са земљорадницима.

6. Пореску политику у пољопривреди и на селу треба стално дограђивати и стављати је у службу развоја друштвено-организоване пољопривредне производње. У том циљу треба проналазити, поред постојећих олакшица, и друге одговарајуће мјере у области пореске политике које би значиле подстицај за повећавање и рационализацију производње. Пореском политиком треба поспјешити и убрзати активирање пољопривредних површина које се налазе у приватном власништву лица која је не обрађују.

7. У конституисању банака на уставним основама треба да се активно ангажују, поред осталих друштвених фактора, пољопривредни произвођачи и ОУР из области пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије, како би банкарска и кредитна политика биле више и у функцији текуће репродукције и развоја пољопривреде и села.

8. У борби за стварање стабилних услова привређивања у пољопривреди неопходно је:

— политиком и системом цијена подстицати повећавање производње пољопривредних производа, прије свега, меса и млијека, и учинити ову производњу привлачном за произвођаче, укључујући при том стимулативне мјере за производњу, премије, регресе и компензације договорене између република и покрајина, као и друге стимулативне мјере из надлежности Републике и општина;

— у случајевима да дође до поремећаја у реализацији основних пољопривредних производа из уговорене друштвено-организоване производње, треба гарантовати откуп тих производа;

— регресирањем подстицати већу употребу минералних ђубрива а нарочито у друштвено организованој производњи како би се повећала њихова примјена и осигурала већа производња;

— реализовати планом усмјерена средства за улагања у развој пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије у периоду до 1980. уз додатно усмјеравање одговарајућих улагања и у објекте ускладиштења и промета пољопривредно-прехранбених производа ради што синхронизованијег повезивања производње и тржишта;

— подизати прерађивачке објекте на бази повећавања ових пољопривредних производа који имају компаративне предности;

— потпуније сагледати и наћи одговарајућа рјешења за дугорочно уговарање производње, бољу организованост тржишта и континуиран откуп пољопривредних производа;

— потрошачки центри и туристичке организације у Црној Гори предузеће, на бази самоуправних споразума са организацијама удруженог рада, одговарајуће мјере ради трајнијег, потпунијег и уреднијег снабдијевања пољопривредно-прехранбеним

производима. Посебну пажњу заслужују развој трговинске мреже и тржишних центара у граду и на селу и њихово адекватно третирање у оквиру кредитне политике. Треба се одлучно залагати да организације удруженог рада, банке, друштвено-политичке заједнице и Привредна комора предузму ефикасније и организованије мјере да се путем самоуправних споразума што прије нађу рјешења за отворене проблеме у овој области;

— кредитно-монетарном политиком обезбјеђивати повољније кредитирање производње и залиха свих производа из друштвено организоване и уговорене производње.

9. Друштвени план развоја пољопривреде не може се успјешно реализовати без одговарајућег рјешења проблема кадрова у пољопривреди. У том циљу неопходно је:

— у складу са плановима и програмима развоја пољопривреде и друштвено-економских односа на селу, утврдити текуће и дугорочне потребе у стручним кадровима свих профила и путем друштвеног договора и самоуправних споразума дефинисати систем, мрежу и програме усмјереног образовања и школовања кадрова у Републици;

— радити на сталном усавршавању и подизању нивоа стручности кадра који ради у пољопривреди;

— усмјеравати пољопривредне стручне кадрове запослене у другим дјелатностима на рад у пољопривреди;

— залагати се за повољније радне и животне услове стручним кадровима у пољопривреди;

— омогућити индивидуалним пољопривредним произвођачима да помоћу курсава, семинара и других облика образовања стичу нова стручна и друштвено-економска сазнања како би успјешније овладали технолошким и техничким инвестицијама у пољопривреди;

— посветити посебну пажњу обезбјеђењу стручних кадрова у ветеринарским станицама, савјетодавним службама за унапређивање пољопривреде на индивидуалном сектору и стручњака у општинским инспекцијским службама у пољопривреди.

У складу са Закључцима VI конгреса СК Црне Горе и Акционим програмом Скупштине СР Црне Горе одлучно се залажити за реализацију ставова и задатака на описмењавању и основном образовању радно-активног сеоског становништва, као и за потпунију обухваћеност дјецe на сеоском подручју осмогодишњим школовањем.

10. Савез комуниста Црне Горе залаже се за програмску усмјереност научноистраживачког рада на она тематска подручја чији резултати треба да допринесу што бржој и већој валориза-

цији расположивих природних ресурса у пољопривреди Црне Горе и за непосредну сарадњу научних институција са основним организацијама удруженог рада у пољопривреди, задругама и другим корисницима, на основама слободне размјене рада. Полазећи од тога треба проучити и оцијенити могућности повољнијег организовања научноистраживачког рада и институција у овој области у Републици ради усклађивања њихове програмске активности на основама међусобне сарадње и одговарајуће подјеле рада.

11. За укупан економски и социјални развој села и модерне пољопривредне производње посебно је значајно да се покрене знатно шира и организованија друштвена активност на културном преображавању села и пољопривредних произвођача путем оспособљавања постојећих и ширењем нових домова културе на селу, ширењем мреже библиотека и читаоница, штампе, радија и телевизије, кинофикацијом, развојем културно-умјетничког аматеризма и много већег повезивања културних институција са сеоског подручја са корисницима на селу. У том смислу неопходно је утврдити дугорочне програме на нивоу општина и мјесних заједница.

12. Развој пољопривреде на селу, нарочито у брдско планинским и приграничним мјестима, посебно је значајан за одбрамбену способност наше земље. Због тога се треба посебно залагати за стварање повољнијих услова за бржи развој ових региона путем усмјеравања намјенских средстава за изградњу објеката инфраструктуре, улагања у производњу, мјера за подстицање производње и других услова за побољшавање живота и рада на селу.

13. Полазећи од значаја Договора република и покрајина за развој агро-индустријског комплекса у периоду до 1980, треба организовано настојати да се досљедно реализују задаци програма развоја пољопривреде и села који произилазе из овог Договора.

14. Ради побољшавања општих услова живота и рада на селу и обезбјеђивања економских и социјалних сигурности радних људи, ради јачања њиховог друштвено-економског положаја, Савез комуниста и друге организоване социјалистичке снаге у својој активности посебно ће се залагати-

— за што потпунију и ефикаснију здравствену заштиту сеоског становништва и проширивање здравственог осигурања у складу са материјалним могућностима и принципима солидарности и непосредним интересима индивидуалних пољопривредних произвођача;

— за остваривање система пензионог осигурања земљорадника који у основи треба да се заснива на дохотку оствареном у

разним облицима удруживања земљорадника на бази сопственог доприноса, принципа добровољности и принципа солидарности;

— за бржу реализацију програма електрификације сеоских насеља и изналагања одговарајућих рјешења за одржавање постојеће и новоизграђене електричне мреже;

— за програмирану активност мјесних заједница на бржој изградњи путева, водних и других комуналних објеката на селу, путем самодоприноса и других средстава;

— за израду урбанистичких планова и доношење регуларних прописа за урбанистичко уређивање села у срединама гдје за то постоје реални услови.

15. У реализацији ових задатака треба афирмисати улогу мјесних заједница на селу, које имају посебан значај за интересно повезивање и одлучивање земљорадника. У том погледу треба потпуније размотрити уставну организованост мјесних заједница, њихов материјални положај, програме развоја итд.

— — —

Значај и актуелност проблема у области пољопривреде и у развоју друштвено-економских односа на селу захтијевају да се Савез комуниста, Социјалистички савез, Савез социјалистичке омладине, Савез бораца и Савез синдиката и други фактори у ООУР, мјесном подручју и општинама непосредно ангажују у њиховом рјешавању и — организованом, сталном и синхронизованом акцијом — допринесу бржем развоју пољопривреде и социјалистичком преображају села.

Успјешно остваривање ових задатака и уопште улога Савеза комуниста на селу битно зависе од његове идејно-политичке и акционе оспособљености. Том питању се у непосредном наредном периоду мора посветити посебна пажња, како би се превладале одређене слабости у том погледу и рад Савеза комуниста на селу учинио садржајнијим и дјелотворнијим. У вези са тим треба се заложити:

1. Да тежиште рада основних организација СК на селу буде на унапређивању пољопривредне производње према савременим методама и у том циљу на удруживању земљорадника у складу са Уставом и Законом о удруженом раду, развијању кооперације индивидуалних пољопривредних произвођача са ОУР пољопривреде, прехранбене и дуванске индустрије, на афирмисању улоге мјесних заједница и подизању образовног и културног нивоа села;

2. да се у свим ООУР, облицима удруживања земљорадника и у свим селима обезбиједи организовани облици дјеловања СК кроз основне организације СК, одјељења, активе комуниста.

3. Да се кроз борбу за остваривање претходно назначених задатака одвија процес политичког, идејног и организационог учвршћивања СК на селу и посебно обезбиједи његово проширивање пријемом нових чланова из редова непосредних пољопривредних произвођача.

4. Да се досљедније и свестраније остварују утврђени ставови о развоју Социјалистичког савеза радног народа и Савеза социјалистичке омладине, чија улога на селу треба да буде од посебног значаја.

Централни комитет СК Црне Горе обавезује све органе и организације СК да, у складу са задацима из Резолуције, размотре и оцијене стање у својој средини, утврде конкретне задатке и широком идејно-политичком акцијом обезбиједи њихову досљедну реализацију.

Комитети општинских конференција СК треба што прије да донесу акционе програме остваривања задатака садржаних у Резолуцији ЦК СК Црне Горе. Исто тако, комунисти и организације СК треба да се одлучно заложу да одговорни друштвени и политички органи у општинама и Републици, у складу са задацима из Резолуције, утврде своје конкретне програме мјера и акција.

Предсједништво ЦК СК Црне Горе до краја 1977. оствариће увид у реализацију задатака постављених у овој Резолуцији.